

Дошкільне виховання

Щомісячний науково-методичний журнал Міністерства освіти і науки України для педагогів і батьків

**ОСОБЛИВА МІСЯ
ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ**

3

Всеукраїнська акція
"ЛЮБІТЬ УКРАЇНУ!"

с. 11

**ЦІКАВІ
ДОСЛІДИ**

23

**ПАПЕРОВА
ПЛАСТИКА**

16

**Попіхудожики
розвиток
зміткву**

12

**Що може
соціалізація**

18

**Випускне
свято**

26

000000149647

Бібліотека Київського університету ім. Б. Грінченка

ПОДІЇ КВІТНЯ

**ЩОМІСЯЧНИЙ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЛЯ ПЕДАГОГІВ І БАТЬКІВ**

Свідцтво про державну реєстрацію
серія КВ № 6919 від 31.01.2003

Виходить з 1931 року

Журнал нагороджено
Почесною Грамотою
Президії Верховної
Ради України

№ 4 (777)
КВІТЕНЬ 2006

Головний редактор
Ніна АНДРУСИЧ

Редакційна колегія:

Георгій Балл, Іван Бех, Алла Бо-
гуш, Мирослав Боришевський,
Катерина Волинець, Наталя Гав-
риш, Микола Грицан, Олена
Кононко, Олена Копейкіна, Неля
Лисенко, Марина Машовець, Зоя
Плохій, Неоніла Побірченко,
Тамара Поніманська, Юлія При-
ходько, Алла Середницька, Гали-
на Тарасенко, Наталя Чепелева.

Відповідальний секретар
Вікторія Левченко

Редактори відділів:
Неоніла Біличенко,
Надія Сідаш,
Ганна Остапенко,
Катерина Черкаська

Музичний редактор
Наталя Рубальська

Коректор
Ніна Любаченко

Комп'ютерна верстка
Володимир Васильєв

Адреса редакції:
вул. Ю. Коцюбинського, 7,
Київ-53, 04053

Тел.: 486-11-19, 486-91-14,
486-13-32 (т/ф)

E-mail: dv@fm.com.ua

Видавець: Видавництво "Світлич".

Видруковано на журнальному комплексі
видавництва "Преса України",
02146, Київ-146, Героїв Космосу, 6.

Підписано до друку 10.04.2006. Формат 60x84 1/8.
Папір офсетний №1. Офсетний друк. Умовн. друк.
арк. 3,72. Умовн. фарб.-відб. 14,88. Обл.-видавн.
арк. 5,5. Наклад 13780 прим. Зам. 0108104.

© Видавництво "Світлич", 2006

Забороняється передрук
і копіювання матеріалів журналу
нинішнього та минулих років

❖ У приміщенні МОН України відбулося урочисте на-
городження працівників дошкільних навчальних закладів
м. Києва нагрудним знаком "Софія Русова". Високі осві-
тянські відзнаки кращим "дошкільницям" столиці вручив
Міністр освіти і науки Станіслав Ніколаєнко.

Він поділився з присутніми планами Міністерства щодо
подальшого вдосконалення першої ланки освіти і поціка-
вився проблемами, що є актуальними для педагогів
на місцях.

❖ Міжнародна науково-практична конференція, при-
свячена 150-річчю від дня народження Софії Русової, "До-
шкільна освіта: традиції і перспективи" відбулася на базі
Луганського державного педагогічного університету.

❖ Ще одна освітянська подія квітня — Всеукраїнська
науково-практична конференція "Викладання основ хрис-
тійської культури в навчальному закладі: наукові заса-
ди та шляхи реалізації", проведено Запорізьким облас-
ним інститутом післядипломної педагогічної освіти.

Докладніше про це читайте в наступних випусках "ДВ"
і "Палітри педагога".

Зміст

Актуальні проблеми

Віктор ОГНЕВ'ЮК

Особлива місія дошкільної
освіти 3

Управління і методична служба

Наталя ЗАХАРОВА

Адаптація дітей до дитсадка.
Семінари для педагогів та батьків 8

Офіційний відділ

Любіть Україну! 11

Художня культура

Ольга ЦЕХМІСТЕР, Лідія ГОЛІК,

Світлана МОРОЗОВА
Поліхудожній розвиток
з малюку 12

Здоров'я

Микола ЄФИМЕНКО

Малята-церебристики. Вправи,
що долають рухові порушення
черепно-мозкового типу 14

Образотворчість

Ольга СІДАК

Паперова пластика. Техніка
та етапи виконання 16

Математика • Природа

Віра ОСТАПЕНКО

"Мало", "порівну", "багато" —
дізнавалися малята. Інтегроване

заняття з математики й природи
у другій молодшій групі 18

Садимо цибульку. Конспект
заняття у другій молодшій групі 19

Валеологія

Ніна САРКІСОВА

Маленькі таємниці великих
відкриттів. Пошуково-дослідницька
діяльність 20

Славні дати

Жінка, педагог, учений 22

Екологія

Катерина ЧЕРКАСЬКА

Як ліс став Рудим.
26 квітня 2006 року виповнюється
20 років Чорнобильській трагедії 24

Свята і розваги

Надія ВЕРЕСОКІНА,

Наталя РУБАЛЬСЬКА
Нас чекає школа 26

Психологія

Тетяна ПЕДАН

Що може соціоніка 28

Сила, спритність,
витривалість

Юлія РИБЦУН

Вправні курчата. Заняття для
молодших дошкільнят 29

На 1-й стор. обкладинки — фотоконкурс "Наші діти"
Ми — звірята африканські.

Надіслала Світлана Морозова (ДНЗ № 80, м. Луганськ)

ОСОБЛИВА МІСІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Віктор ОГНЄВ'ЮК,
заст. Міністра освіти і науки України,
д-р філософських наук, проф.

це на основі мемуарів Софії Русової
Кожна людина має велике щастя народитися генієм і бути дитиною, але далеко не кожній випадає можливість виявити зрілу мудрість, досягнувши старості. Люди завжди мріяли про довголіття, але й досі не завжди усвідомлюють, що секрет щасливої старості значною мірою залежить саме від перших років їхнього життя.
Відомий український педагог, засновник першого українського дитячого садка в Києві (1871 р.), Софія Русова зазначала: "Раніш держалися такої думки, що виховання починається зі школи, й поки дитина не має шкільного віку, доти не потребує ніякого виховання. Але за останній час психологія виявляє, що такий погляд дуже шкідливий й неправдивий, бо усі нахили дитини, її здоров'я, її характер — усе це розвивається, бере напням і зміцнюється у перші роки життя, і в 8 літ вже дитина має свої сталі звички, погані чи добрі — в залежності од оточення, свою волю й свої змагання, з якими вже нелегко боротися в школі, бо легше не дати вкоринитися тому чи іншому почуттю, аніж його поборювати, коли воно уже зміцнилося" [1].
у чужині

Сучасні дослідження американських науковців Адама Слівецького і Давида Моррісона переконливо підтверджують виняткову важливість дитинства, адже здатність людини навчатися майже наполовину закладається в перші чотири роки життя, а ще одна третина — до восьми років. Отже, до восьми років у мозку людини формуються головні нервові шляхи, на яких ґрунтується здатність до навчання. По досягненні дитиною десятирічного віку дендрити, що не утворили нових нервових шляхів, відмирають, а відтак людина втрачає значну кількість потенційних здібностей. Звертаючись до традицій етнопедагогіки, бачимо, що наші пращери віддавна вже з перших днів народження немовляти колисали його в люльці, що, як виявляється, сприяє формуванню вестибулярного апарата маляти, і, в свою чергу, — координації рухів, розвитку відчуттів рівноваги, змагальності. А крім того, власне, учені з'ясували це тільки тепер: колисання, гойдання сприяють формуванню нервових з'єднань, які відповідають за вміння читати й писати. Отже, якщо ваша дитина любить крутитися, перекидатися, танцювати, а інколи й падає, знайте, що все це сприяє утворенню важливих нервових з'єднань, а відтак — розвитку дитини.
Бачо згадувала Софія Русова писавши про це так: "Кожна здорова нормальна дитина бажає гуляти, це природний стан дитини, коли вона грається, гра робить з дитиною те, що вода з камінчиками".

Пригадую, як у дитячі роки ми грали у "піжмурки", "квача", "перегони" та інші рухливі ігри, що впливали, як виявилось, не тільки на формування наших моторних функцій, координацію дій рук і очей, а й на вироблення навичок, необхідних для навчання письма, про що ми, звичайно, не здогадувалися.

Вістину неоціненне значення в житті дитини мають іграшки, й насамперед саморобні. У моєму дитинстві батьки не мали змоги часто купувати мені іграшки, водночас я не

почувався обділеним, бо все, що хотілося, можна було зробити власноруч. Спочатку це робили старші сестра і брат, а згодом — я сам. Скільки було вирізано тракторів, легкових і вантажних автомобілів, літаків та іншої техніки із таких благодатних матеріалів, як цукровий буряк, дерево тощо. Цілий гараж саморобних шедеврів був предметом заздрощів інших дітей, тим більше, що й у них, як і в мене, не було купованих іграшок. Тільки тепер усвідомлюю, що ці найважливіші уроки життя, коли сам був ди-зайнером і архітектором, конструктором і водієм, сприяли формуванню різноманітних здібностей. Здавалося б, що це — дитячі забави, пустощі, яким дорослі часто не надають значення. А насправді вони можуть відігравати визначальну роль у житті людини в майбутньому.

Чим більше дитина грається, чим різноманітніші її ігри, тим краще вона розвивається, тим більшого досвіду набуває. Особливо цінними є сюжетно-рольові ігри та сюжетно-рольові відносини, в яких перебуває дитина. А яким важливим є гармонійне єднання з природою! З позиції прожитих років можу стверджувати: у цьому сільські діти мають великі переваги перед маленькими городянами, адже у них набагато більше можливостей для пізнання природного довкілля.

Для людини, котра народилася й зростала в селі, природа є середовищем життєдіяльності. Вміння вудити рибу, збирати гриби та лікарські рослини, гудувати птахів і тварин, обробляти землю, вирощувати й збирати врожай формуються без будь-яких спеціальних "занять", лише за аналогією, як це роблять старші. За таких умов дитина набуває неоціненного досвіду сюжетно-рольової взаємодії.

Однак сучасне життя висуває перед людиною нові виклики, адекватні відповіді на які не можна почерпнути лише з того, що дає сільській дитині досвід життєдіяльності. Та й далеко не кожна родина розуміє свої виховні функції, а тим паче виконує їх. Останнє не залежить від місця проживання — в селі чи в місті. Маючи можливість безпосередньо контактувати з природою, сільська дитина водночас позбавлена можливості широких комунікацій із соціальним оточенням. В епоху інформаційного буму, коли всі процеси набувають величезного прискорення, а час стає спресованим, це може позначитися на майбутніх досягненнях сільських хлопчиків і дівчаток, адже сучасні діти мають розвиватися відповідно до викликів сьогодення. Те, що раніше людина дізнавалася протягом усього життя, сучасна дитина має осягнути за кілька років! Тож дошкільна освіта й покликана забезпечити гармонійне єднання з природою та прилучення до динамічного, стрімкого, насиченого технікою та електронікою сьогодення. Це важливо і для міських дитячих садків, адже вони мають зворотний дисбаланс — домінування комунікацій, але дефіцит спілкування з природою.

Потенціал кожної дитини досить значний. Як стверджує американський психолог Б. Фуллер: "Усі діти народжуються геніями, але впродовж перших шести років ми допомагаємо їм позбутися цієї геніальності" [2]. Очевидно, проблема полягає в невідповідності переважної більшості батьків до розкриття природних

здібностей своїх дітей. А відтак потрібні нові підходи до роботи з родиною, починаючи від моменту, коли подружжя бере шлюб, а тим більше відтоді, коли чекає на дитину. Цю функцію можуть успішно виконувати районні та міські методичні кабінети, залучаючи методистів дошкільних закладів. Важливою в цьому контексті є взаємодія методичних служб з лікарями, що спостерігають за вагітними матерями. Така співпраця може дати вагомий соціальний ефект.

Перші роки життя дитини, допоки багатьма ще належно не оцінені, насправді визначають інтелектуальний потенціал особистості, її фізичне і психічне здоров'я на все життя. Тож на часі не тільки перегляд ролі батьків, а й коригування державної освітньої політики, насамперед перегляд пріоритетів. Родина й дошкільні роки дитини мають посісти в цих пріоритетах головне місце. У Франції, наприклад, усі діти після трьох років, починають відвідувати "материнські школи", програма в яких є обов'язковою для всіх дітей, незалежно від того, чи мають їхні батьки французьке громадянство. Коли ж родина не хоче віддавати свого малюка до дитячого садка, їй доводиться щороку подавати спеціальну заяву із серйозним обґрунтуванням свого рішення, а дитина має щороку проходити контрольні тести на рівень розвитку. Зазначений досвід цікавий та перспективний для запровадження в дошкільну освіту нашої держави.

В Україні дедалі нагальнішою стає проблема запровадження обов'язковості дошкільної освіти. Причому, варто було б починати з дітей, що потребують корекції розвитку, а також з дітей із соціально проблемних родин. Власне, система дошкільної освіти потребує програмного підходу до її розвитку відповідно до сьогоденних та майбутніх викликів, адресованих до конкретної людини й до суспільства.

Передусім дошкільна освіта потребує нових економічних підходів. Зазначимо, що в 2005 р. витрати на неї за нормативними розрахунками становили майже 2,3 млрд грн, причому витрати на утримання однієї дитини в дитячих дошкільних закладах, відповідно до нормативних розрахунків 2005 р., становили в середньому 2 291 грн. Із них майже 70 % — це заробітна плата працівників ДНЗ, 12 % — вартість харчування й 11 % — утримання приміщень. Наразі реальні витрати у різних регіонах істотно різняться, зокрема в Дарницькому районі м. Києва утримання однієї дитини становило в минулому році 4559 грн, у Житомирській області — 3750, а в Чернігівській — 3120 грн. Очевидним є висновок про необхідність удосконалення економіки дошкільної освіти в частині перерозподілу коштів на користь забезпечення розвитку кожної дитини.

У цілому витрати на дошкільну освіту становлять близько 10 % загальних видатків на освіту, що забезпечує лише її функціонування, але аж ніяк не розвиток. Недовкладення коштів у здорове у фізичному та інтелектуальному вимірах дитинство обертається в майбутньому великими витратами на корекційну освіту, утримання притулків, інтернатів і тюрем, а також на боротьбу зі СНІДом, туберкульозом, алкоголізмом, іншими соціальними і фізичними хворобами людини. Автори відомого світового бестселера "Революція в навчанні" Гордон Драйден та Джаннетт Вос вважають, що "кожен долар, витрачений на найкращу дошкільну програму, знижує пізніші витрати на дитину, запобігаючи необхідності спеціальної освіти, соціального забезпечення, ранній вагітності та злочинності" [3].

Висновок зі сказаного лише один — **дитинство має стати найпершим пріоритетом держави.** Обнадійливою у цьому сенсі є увага Глави держави Віктора Ющенка до проблем дитячої безпритульності та сирітства, забезпечення рівного доступу до освіти, впровадження зовнішнього оцінювання.

В основу нової освітньої політики має бути покладено пріоритетність дошкільної освіти як фундаменту цілісної системи неперервної освіти. Від якості цього фундаменту, закладеного в перші роки життя, залежать динаміка особистісного зростання дитини, її життєві установки та світосприйняття в майбутньому, а відтак і рівень сукупного інтелекту нації. Українське дошкільня потребує корекції на індивідуальні запити особистості щодо розвитку природних та набутих нею здібностей і талантів.

Упродовж останніх років дитинство й дошкільна освіта здобули істотну законодавчу підтримку. Із введенням у дію Законів України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", "Про дошкільну освіту", "Про охорону дитинства" не тільки створено правове підґрунтя для функціонування системи дошкільної освіти, а й забезпечено стабілізацію мережі дошкільних навчальних закладів, яких нині функціонує 14,9 тис. (у містах — 6,7 тис., на селі — 8,2 тис.).

Прикметною ознакою розв'язання проблеми надання дітям доступної, якісної дошкільної освіти, що відповідає їхнім нахилам, інтересам, стану здоров'я, психічного розвитку, є створення мережі різнотипних дошкільних закладів (загального розвитку, спеціалізованих, компенсуючих, сімейних, комбінованих, навчально-виховних комплексів: "дошкільний навчальний заклад — загальноосвітній навчальний заклад").

У цьому контексті корисним для нас може бути досвід Фінляндії. У цій країні дитячі садки — малокомплектні (2-3) групи. У найбільшому з них виховується 60 дітей, у найменшому — 14 (одна група). Здебільшого в групі від 12 до 21 дитини. На сімох дітей — один дорослий; на групу — троє: один з вищою освітою, двоє — із середньою спеціальною педагогічною. Є денні дитячі садки, які працюють у три зміни: з 6.30 (7.00) до 17.00 (18.00). Немає фіксованого часу, коли дитину приводять до дитячого садка, чи, навпаки, коли забирають. Працюють також групи з чотиригодинним перебуванням малюків: із ними проводять заняття, бавляться, гуляють, але не годують.

Оплата за утримання дітей у дошкільних закладах різних типів також різна. Максимальну плату встановлює влада міста. Всі дитячі садки (як державні, так і приватні) перебувають під контролем місцевої влади.

Спеціалізовані приміщення дитячих садків — кімнати для ігор з піском, водою, зали, кімнати, обладнані комп'ютерами, фізкультурним спорядженням, — використовуються, як правило, малими групами дітей, самостійно або під керівництвом вихователя. Всі режимні моменти в садку (заняття, обід, денний сон) спільні для всіх дітей, але якщо хтось із них не хоче брати в них участь, його не примушують. Головне, щоб не заважав іншим. Під час "тихої години" діти можуть за власним вибором спати, просто відпочивати, слухати музику, переглядати книжки, грати в спокійні ігри.

Кожний садок визначає власний напрямок у роботі (музичний, спортивний, художній, 'мовний), який погоджується з батьками вихованців.

Сьогодні цей малюк радісно дивиться на світ. Зробити його щасливим завтра — головне завдання суспільства. (Надіслала Валентина Никончук, ДНЗ № 800, м. Київ)

Обов'язкових програм виховання дітей або норм дитячого харчування, санітарного стану приміщень немає. Кожний, хто працює з дітьми, сам за все відповідає. Головним замовленням держави лишається замовлення на виховання самостійної людини. Адже в майбутньому найважливішим для неї буде вміння жити в суспільстві.

Очевидною є потреба в переосмисленні в нашій країні власного і чужого досвіду, подолання стереотипів та зайвої регламентації дошкільної освіти. Сьогодні в Україні спостерігається позитивна тенденція до зростання кількості дітей, охоплених дошкільною освітою. Так, загальна кількість вихованців дошкільних навчальних закладів становила на початок 2005 р. понад 1 млн, у т.ч. у містах — 820,2 тис., а на селі — 186,2 тис. Зростає і кількість дітей раннього віку, охоплених суспільним дошкільним вихованням: близько 190 тис. — у 2005 р. порівняно з 185 тис. — у 2003 р. У середньому в країні 49% загальної кількості дітей раннього і дошкільного віку охоплено суспільним дошкільним вихованням, що на 10% більше, ніж було на початок 2001 р. У 2005 р. поновили свою роботу майже 300 дитячих садків, насамперед у сільській місцевості. Найбільше — у Луганській, Житомирській, Полтавській і Черкаській областях. Наведені показники свідчать про зростання запитуваності дошкільної освіти. Однак, на жаль, ще значним є розрив між охопленням дошкільними закладами міських і сільських дітей (відповідно 65% і 23%). В окремих областях цей розрив ще набагато більший. Зокрема у Львівській області лише 9% сільських дітей відвідують дитячі садки, у Рівненській, Житомирській та Київській областях — 10%, у Волинській — 16%.

Діти, що не відвідують дошкільні навчальні заклади, мають перебувати у полі зору органів управління освітою різних рівнів, які через запровадження соціально-педагогічного патронату повинні забезпечити облік усіх дітей дошкільного віку, подальше їх охоплення різними формами дошкільної освіти. Особливої уваги потребують майбутні першокласники, тобто діти п'ятирічного віку. У нас уже давно застосовуються підходи, запозичені з практики німецьких колег. У цій країні поширені заклади для дітей однієї вікової групи, здебільшого 5-річних, тобто старших дошкільників. Крім окремих груп-садків, існують пришкільні групи для 5-річних. Діти цього віку відвідують також підготовчі класи основної школи, кількість яких постійно зростає. Запозичення такого підходу є найбільш ймовірним у ситуації, що склалася з охопленням дітей дошкільною освітою, насамперед у сільській місцевості.

Як зазначив Президент України Віктор Ющенко у своїй промові на Всеукраїнському педагогічному форумі в Полтаві: "надзвичайно важливо створити рівні можливості для здобуття освіти кожною дитиною". Розв'язання цього завдання у системі дошкільної освіти можливе через розширення мережі навчально-виховних комплексів "дошкільний навчальний заклад — загальноосвітній навчальний заклад", центрів розвитку дитини, дошкільних груп при позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладах, груп короткотривалого перебування дітей при дитячих садках, сезонних дошкільних закладів тощо. Популярним серед певних категорій населення стає набуття дошкільної освіти вдома з допомогою приватних педагогів (гувернерів), але кількість таких педагогів сьогодні незначна порівняно із 115 тис. педагогічних працівників дошкільних закладів країни.

Зупровадженням Закону України "Про дошкільну освіту" виникла необхідність оновлення нормативної бази та програмно-методичного забезпечення дошкільної галузі. Діяльність дошкільних навчальних закладів регламентують сьогодні нові положення: "Про дошкільний навчальний заклад", "Про навчально-виховні комплекси "дошкільний навчальний заклад — загальноосвітній навчальний заклад", "Про атестацію педагогічних працівників" та інструктивно-методичні листи щодо організації роботи з дітьми старшого дошкільного віку, які не відвідують дошкільні навчальні заклади; про планування освітнього процесу; про організацію фізкультурно-оздоровчої роботи; про організацію та зміст навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах.

Основним нормативним документом, який визначає вимоги до змісту та обсягу дошкільної освіти в Україні, її пріоритети, є Базовий компонент дошкільної освіти, спрямований на оновлення принципів, цілей, змісту, технологій виховання, розвитку і навчання дітей.

До Базового компонента дошкільної освіти розроблено методичний супровід — Коментар та Програму розвитку дітей дошкільного віку, яка проходить апробацію у дошкільних закладах.

Основними документами, що визначають завдання, зміст освітньо-виховної роботи з дітьми раннього і дошкільного віку, є державні програми "Малюк", "Дитина", "Українське дошкільня", "Дитина в дошкільні роки", "Зернятко".

Дошкільна освіта потребує урізноманітнення програм, систем і моделей дошкільної освіти. Наприклад, у Швейцарії існує понад 150 різноманітних систем і моделей. Дещо інший, більш регламентований, підхід у Франції, де дитячий садок вважається досягненням навчально-виховної системи. Робота тут розподіляється за трьома секціями:

- ♦ у першій (діти віком від двох до чотирьох років) робота з малюками обмежується іграми;
- ♦ у другій (від чотирьох до п'яти років) більше уваги приділяється соціалізації дітей, навчанню їх спілкуватися за допомогою мови і жестів;
- ♦ у третій, основній (шестирічні діти) дітей готують до навчання в школі, учать читати, писати, лічити.

Завдання французького дитячого садка — "материнської школи" — визначені законом, за яким "еколь матері" має здійснювати виховні та навчальні функції, а саме: створювати належні умови для фізичного, морального та розумового розвитку дітей; бути місцем, де реалізуються перші навички спілкування однолітків; ознайомлювати дітей з азами письма, лічби, читання.

Рівні можливості для розвитку здібностей одержують учасники образотворчої студії, що працює за експериментальною програмою у ДНЗ № 84 м. Краматорська Донецької обл. (Наук. керівник Ольга Дронова).

У програмі **французьких дитячих садків** чітко визначені такі види навчально-виховної діяльності за їх місцем і значенням у житті дитини:

- ♦ ігри, ритмічні рухи зі співами;
- ♦ заняття з ручної праці;
- ♦ моральне виховання;
- ♦ прищеплення побутових навичок;
- ♦ розвиток мовлення;
- ♦ початкові елементи лічби, малювання, читання і письма.

Уся робота "материнських шкіл" орієнтована на розвиток різноманітних здібностей кожної дитини. Заняття проходять без примусу, цікаво і не втомлюють малюків. Вони покликані відучити дитину від неробства, викликати в неї радість, спонукати до активних дій. Ураховуються індивідуальні й вікові особливості кожного, відмінності у характерах і темпераменті. Методи роботи з дітьми максимально наближені до природного спілкування розумної, уважної матері з малюком, а умови — до родинних.

Урахування індивідуальних особливостей дітей, їхнього темпераменту й упровадження родинного клімату в українських дитячих садках — важливий напрям їх модернізації.

Один із ключових підходів до реалізації змісту чинних програм в Україні — пріоритетна зорієнтованість на активізацію творчого потенціалу дитини. Тому запроваджені в навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу освітні технології та родинне виховання мають будуватися на залученні кожної дитини саме до тих видів діяльності, які найбільше сприяють виявленню її інтересів, розкриттю її природних нахилів, здібностей та реалізації права на вільний вибір практичних способів дій, інструментарію, партнерів тощо. **Зважаючи на те, що провідною діяльністю в дошкільному віці є гра, саме вона має стати найдієвішим засобом формування творчої особистості, оскільки, як зазначає нідерландський дослідник культури Й. Гейзінга, "через гру людська спільнота піднімається над біологічними формами життя"** [4].

У цій справі слід ширше використати потенціал таких форм організації роботи з дітьми, як самостійна діяльність (художня, рухова, мовленнєва та ін.), дитяче дозвілля (свята, розваги), гуртки різного спрямування. Саме в цьому вбачаємо широкі можливості для об'єднання зусиль дошкільних і позашкільних закладів.

З урахуванням потреб дошкільних закладів різних типів розроблено профільні програми з проблем фізичного, мовленнєвого, художньо-естетичного розвитку, навчання дітей іноземної мови, формування основ безпеки життєдіяльності. Міністерство освіти і науки України запропонувало педагогам і батькам пакет навчально-методичних посібників та рекомендацій.

Головна мета дошкільної освіти в Україні — створити сприятливі умови для особистісного становлення дітей, забезпечити їх збалансований розвиток, узгодженість у житті основних тенденцій до самореалізації, саморозвитку та самозбереження, формування життєвої компетентності, розвитку ціннісного ставлення до світу природи, культури, людей, самих себе.

Така глобальна мета висуває певні вимоги й до забезпечення належної гарантованої якості дошкільної освіти. І найвагоміша з них — **модернізація змісту, оновлення його відповідно до вимог часу, із збереженням при цьому позитивного досвіду та збагачення його новими, прогресивними ідеями.**

Насамперед необхідно зберегти пріоритети охорони життя, зміцнення психічного і фізичного здоров'я дошкільнят, забезпечити їхній своєчасний та повноцінний фізичний розвиток. Особливої уваги місцевих органів потребує проблема збалансованого харчування й, зокрема, дотримання натуральних норм.

Сьогодні, коли окреслилася тенденція до стабілізації і певного зростання народжуваності у країні із 376,5 тис. у 2001 р. до 408,6 тис. у 2003 р., а до закладів дошкільної освіти починають приходити діти другого і навіть першого років життя, **важливо подбати про відкриття груп для цього контингенту дітей; створення сприятливих умов для реалізації цілісного підходу до малюка, його догляду, виховання й розвитку.**

У зв'язку з переходом загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і тривалість навчання актуалізується проблема формування готовності дошкільнят до систематичного навчання, шкільного життя. **Мотиваційна, емоційно-вольова, комунікативна, фізична підготовка, розвиток пізнавальних психічних процесів та мовлення, прищеплення елементарних навчальних умінь — основні напрями роботи з дошкільнятами.**

У центрі уваги має бути забезпечення кожній дитині перед вступом до школи мінімального освітнього ядра та створення передумов для її безболісної адаптації до нового соціального середовища на основі сучасних критеріїв, форм і методів підготовки до школи, адекватних віковій дитині.

Відомий російський дослідник психології дитячого віку Д. Фельдштейн, порівнюючи п'ятирічних і шестирічних дітей, зазначає: "П'ятирічні діти перебувають у вузькому колі інтимно-особистісних відносин, переважно орієнтованих на знайомі предмети, що оточують їх, і близьких людей. Вони не можуть виявляти значуще й привабливе для них в інших, у них ще не сформоване ставлення до дитячого колективу, немає розуміння цінності суспільної праці.

Шестирічні діти ширше розуміють соціальні зв'язки, у них виробляється вміння оцінювати поведінку інших дітей і дорослих. Шестирічна дитина усвідомлює свою належність до дитячого колективу, починає розуміти важливість суспільно корисних справ. Тобто саме на рубежі 5–6 років у дитини формується визначене розуміння та оцінка соціальних явищ, орієнтація на оцінні відносини дорослих крізь призму конкретної діяльності" [5].

Урахування зазначених особливостей у розвитку дітей 5–6 років — неодмінна умова, яку мають урахувати педагоги, добираючи зміст і методи навчально-виховної діяльності.

Не варто вдаватися до надмірної інтенсифікації розумового виховання, до чого останнім часом схиляються окремі педагоги і батьки, мотивуючи це необхідністю якісної підготовки дитини до школи. Важливо посилити саме розвивальний і виховний аспекти розумового виховання, приділити увагу формуванню мотивів пізнавальної діяльності, розвитку інтелектуальних почуттів та вміння суспільної взаємодії.

Сучасне трактування якісного багатокomпонентного змісту дошкільної освіти передбачає широкий спектр проблем соціалізації дітей, а також трудового виховання, прилучення їх змалку до колективних видів діяльності, формування працелюбності й відповідальності, без чого неможливе органічне входження малюка у довкілля. Важливо також спрямувати зусилля педагогів та батьків на пробудження у дітей з ранніх років гуманних почуттів, ознайомлення їх з моральними нормами і правилами, морально-естетичними цінностями, формування навичок моральної поведінки у світі людей, речей і природи.

У самостійний аспект змістового наповнення дошкільної освіти виокремлюється формування початків духовності з перших років життя в напрямках закладання основ культури міжособистісного спілкування, моральної, в т.ч. громадянської, національної та художньо-естетичної, родинно-побутової, правової, інтелектуальної, екологічної, релігійної (за бажанням родин) культури. Щоб здобути бажані

І в місті, й у селі дошкільнята мають отримувати належний фізичний, розумовий і моральний розвиток. (ДНЗ "Сонечко", с. Васильківка, Запорізька обл.)

результати, важливо інтегрувати означені напрями, не обмежуючись одним з них (наприклад, релігійним, національним чи естетичним).

Як показують наукові дослідження, дошкільний період — надзвичайно сприятливий для закладання бази громадянської свідомості: почуття любові й поваги до рідних і близьких, інших людей, батьківської домівки, дитячого садка, рідного села, міста, пошани до державних символів, інтересу до історичної та культурної спадщини українського народу.

Запорукою якісної дошкільної освіти є мовленнєвий розвиток дитини. В. Гумбольдт ще у XVIII ст. підкреслював, що мова у формі генетичного коду існує у клітинах людського мозку й передається як генний спадок від батьків до дітей. Саме тому так важливо, щоб діти засвоювали рідну мову в родинному середовищі. Специфічні умови історичного буття нашого народу часто спотворювали й, на жаль, продовжують спотворювати цей процес, а відтак саме дошкільна освіта покликана виконати особливу місію прилучення дітей до глибоких і чистих джерел української мови.

Україна прагне сповна задовольняти потреби представників різних національностей, які є громадянами або проживають у країні на законних підставах, у здобутті дітьми знань рідною мовою в контексті національної культури шляхом розширення мережі дошкільних закладів з національними мовами виховання, поповнення їхнього програмно-методичного забезпечення на основі загальноукраїнських та власне національних видань; підготовки кадрів для таких закладів.

Виажена мовна політика в освіті сприяє оволодінню дітьми українською мовою як державною та мовою своєї національності, що сприяє міжнаціональній толерантності.

У дошкільні роки спостерігаються перші творчі прояви особистості. Більшість українських педагогів та психологів погоджуються зі своїм американським колегою Б. Фуллером щодо того, що всі діти талановиті від природи, а проблема полягає у тому, що дорослі не завжди спроможні розкрити дитячі таланти. Такий погляд співзвучний із сучасними тенденціями гуманізації дошкільної освіти й новітніми концепціями становлення дитячої особистості. Це, на жаль, вдається не кожному педагогові, оскільки для сучасної педагогічної освіти це ще не стало важливим пріоритетом.

Щоб дошкільна ланка посіла належне місце у вітчизняній системі неперервної освіти й стала її міцним фундаментом, необхідно консолідувати зусилля відповідних структур законодавчої і виконавчої влади всіх рівнів з метою розв'язання назрілих проблем, через прийняття та реалізацію державної програми розвитку українського дошкільця.

Основними завданнями такої програми можуть бути:

- ♦ поступове запровадження обов'язковості дошкільної освіти;
- ♦ постійне оновлення програмно-методичного забезпечення дошкільної освіти через щорічне асигнування не менше як 10–15 млн грн бюджетних коштів на реалізацію цієї мети;
- ♦ перехід до нових принципів фінансування дошкільної освіти, зокрема принципу: "гроші ходять за дитиною";
- ♦ доступність мережі дошкільних навчальних закладів різних типів і форм власності для всіх дітей;
- ♦ створення нових різноманітних моделей організації дошкільної освіти;
- ♦ упровадження різних форм здобуття дошкільної освіти, особливо в сільській місцевості, а також охоплення соціально-педагогічним патронатом дітей, які не відвідують

дитячих садків, що ґрунтуються на урахуванні типу темпераменту і здібностей дитини;

- ♦ формування родинного педагогічного клімату в дошкільних закладах, подолання жорсткої регламентації їхньої діяльності;

- ♦ переорієнтація батьківської і педагогічної громадськості із площини підготовки дітей до навчання у школі (навчання читання, письма, лічби тощо) у площину формування функціональної готовності до умов шкільного життя (життєвої компетентності дошкільників); гарантування всім дітям дошкільного віку рівних стартових умов (мінімального освітнього ядра — рівня розвиненості, вихованості, навченості) для подальшого здобуття початкової освіти;

- ♦ переорієнтація підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів відповідно до сучасних вимог та вдосконалення системи післядипломної освіти;

- ♦ докорінна зміна роботи з батьками, забезпечення їхньої психолого-педагогічної підготовки до народження і виховання дітей. Підготовка спеціальних програм, книг для батьків та "батьківських шкіл";

- ♦ докорінна зміна діяльності методичних служб усіх рівнів, спрямування їхньої діяльності на підвищення ефективності дошкільної освіти;

- ♦ широке використання надбань психології і педагогіки, кращого вітчизняного і зарубіжного досвіду, перевірених часом, та інноваційних технологій у практиці дошкільної освіти;

- ♦ психологізація навчально-виховного процесу в дошкільних закладах, надання психологічної допомоги всім його учасникам (дітям, батькам, педагогам), створення комфортного психологічного мікроклімату в соціальному середовищі навколо дітей і дорослих; налагодження роботи психологічних служб на місцях (у дошкільних закладах, місцевих органах управління освітою);

- ♦ раціональна організація розвивального середовища (соціального, природного, ігрового, предметного) та максимальне використання його можливостей для повноцінного й збалансованого розвитку дитячої особистості.

Зазначені завдання не вичерпують усіх актуальних проблем дошкільної освіти, ~~що потребують удосконалення у державній програмі розвитку українського дошкільця~~, а відтак громадськість також має сказати своє слово.

Е *ном* *або* *широкої дискусії* *та* *або* *перспектив* *дівчат*

1. Русова Софія. Вибрані твори. — К.: Освіта, 1996. — С. 34.
2. Драйден Гордон, Джаннетт Вос. Революція в навчанні. Львів: Літопис, 2005. — С. 22.
3. Там же. С. 97.
4. Гейзінга Й. Homo ludens /Пер. з англ. О. Мокровського. — К.: Основи, 1994. — С. 57.
5. Фельдштейн Д. И. Психология взросления. Структурно-содержательные характеристики процесса развития личности /Изб. труды. — М., 1999. — С. 118.